



Cihan Yörükoğlu
Ankara Üniversitesi
chnyrkgl@gmail.com



Gözde Kara
Steinbeis R-Tech
karagzd@gmail.com



Almanya'da Yaşayan Yüksek Nitelikli Türk Göçmenler - Beyin Göçünün Yeterince Farkında Mıyız?

Cumhuriyet'in kuruluş yıllarında, kurucu kadroların ön-görüsü ve vizyonu sayesinde onlarca yetenekli insan Türkiye'ye katkı sağlamaları için yurtdışına eğitime gönderilmişti. Bu, Türkiye'yi bilim, teknoloji ve sanayi alanında kalkındırmak için uygulanan, uzun vadeli olması planlanan bir politikaydı. Ne yazık ki, kuruluş yıllarından sonra ülkenin yönetimine bir daha bu vizyon hakim olamadı. Aradan geçen doksan yılda TÜBİTAK gibi kurumlar insanların Türkiye dışında eğitim görmelerine katkı sağlasalar da, bunlar Türkiye'nin ihtiyaçlarına cevap verecek uzun vadeli çözümler olmaktan ziyade, bireysel düzeyde fayda sağlama olarak kaldı. Bugün gelinen noktada ise, yüksek öğrenim düzeyinde eğitim görmüş birçok genç, Türkiye'nin sosyo-politik ve ekonomik şartlarının da etkisiyle

Türkiye'yi terk etme ve hayatlarını başka ülkelerde devam ettirme arayışında... Türkiye ise bu büyük beyin göçünü engelleyebilecek gibi durmuyor. Böyle bakınca, Almanya'da yaşayan yüksek nitelikli Türk göçmenler hakkında, göçün başladığı elli beş yıl önceden bugüne pek bir çalışma yapılmaması şaşırtıcı görülmemeli.

Gönüllü bir araştırmanın meyvesi olan bu yazı ile bizler, Türkiye'deki ilgili kurum ve kuruluşları Almanya'da yaşayan yüksek nitelikli Türk göçmenler konusunda bilgilendirmeyi ve bu alanda atılacak politik adımlara bir nebze olsun katkı sağlamayı hedeflemekteyiz.

Giriş

Dünyanın önde gelen bilim, teknoloji ve sanayi geliştiricisi Almanya, 1950

"Bu millet ve memleket ilme irfana çok muhtaç; tahsil yapmış diploma almış gelmiş olanları korumak kadar doğal ve lüzumlu bir şey olmaktan başka eğitim ve öğretim görmek için ilim ve fen almak için Avrupa'ya, Amerika'ya ve her tarafa çocuklarımızı göndermeye mecburuz ve göndereceğiz. İlim, fen ve ihtisas ve sanat nerede varsa gidip öğrenmeye mecburuz."

Mustafa Kemal Atatürk

yılındaki “ucuz iş gücü” ihtiyacından farklı olarak bugün; bilim, teknoloji ve sanayi alanındaki konumunu sürdürebilmek için yüksek nitelikli genç nüfusa ihtiyaç duyuyor. 2011 yılında Federal İstihdam Dairesi Başkanı Frank-Jürgen Weise, demografik yapısı gittikçe değişen Almanya’da, iki milyon “nitelikli” göçmene ihtiyaç duyulduğunu açıklamıştı¹. Bunun üzerine kendi ihtiyaçlarını ve kabiliyetlerini iyi bilen, akademik ve mesleki olarak donanımlı bir nüfusun Almanya’ya göçünü hızlandırmak için çeşitli uygulamalar da başlatıldı. Örneğin; 2012 yılında yüksek nitelikli göçmenlerin oturma ve çalışma izinlerine yönelik düzenleme niteliği taşıyan Blaue Karte EU² uygulaması başlatıldı. Avrupa Birliği (AB) ile paralel başlayan bu süreçte Almanya, AB’den farklı olarak, belli alanlarda faaliyet gösteren kişiler için (matematikçi, doğa bilimci, mühendis, enformasyon ve iletişim teknolojileri alanında akademisyen, doktor (dışçı hariç) vb.) Blaue Karte EU vizesi alma şartlarını kolaylaştırdı (2017 için yıllık brüt 50.800 Avro maaş yerine 39.624 Avro maaş yeterli görülüyor)². Bu sayede İtalya ve İspanya gibi AB ülkelerinden göç almanın yanı sıra yüksek nitelikli Türk göçmenleri de Almanya’ya çekeceğe benziyor. Buna ek olarak, üniversitelerdeki İngilizce program sayısının artması da bu göçün artışını hızlandırıyor.

Tam sayısı bilinmemekle birlikte, bugün Almanya’da özellikle yüksek öğrenimini sürdüren ciddi sayıda yüksek nitelikli Türk göçmen olduğu tahmin ediliyor. Bu profilin göçünün, Almanya için kazanç hanesine yazılırken, Türkiye için bir kayıp haline geldiği ise su götürmez bir gerçek. Beyin göçünün, **Müfit Aksoy**’un deyiimi ile Kelebeklerin Göçü’nün³, Türkiye’nin ekonomik, sosyal ve de hukuki anlamda içinde bulunduğu belirsiz ve güvensiz ortam nedeniyle daha da hız kazandığı bu günlerde, Türkiye’nin ilgili kurum ve kuruluşları ile Almanya’daki mevcut nitelikli insan gücü potansiyelinin farkına varması ve bunu değerlendirmesi önemlidir. Bu nüfusun ülkemizin bilim, teknoloji ve sanayi odaklı gelişimine faydalı olabilmesi amacıyla Türkiye’ye yönelmesini ya da ortak çalışmalarda yer almasını sağlayacak uzun vadeli politikalar hazırlanması gerektiği ortadadır. Bu kapsamda gönüllü yürütülen bu araştırmanın, Almanya’da yaşayan yüksek nitelikli Türk göçmenlerin Türkiye nezdindeki bilinirliğini artırma konusunda ilgili politikalara katkı sağlayacağını ümit etmekteyiz.

Araştırmanın Kapsamı

“Almanya’da Türk Olmak” isimli çalışma, Türkiye’de en az on beş yıl yaşamış ve ardından yüksek öğrenim görmek (lisans sonrası) ya da kariyer yapmak amacıyla Almanya’ya göç etmiş Türkler’i kapsamaktadır. “Yüksek nitelikli” olarak tanımlanan bu profilin Almanya’da edindikleri tecrübeler, yaşadıkları sorunlar, Türkiye’deki kurumlarla ve yakınlarıyla olan ilişkileri, Türkiye’ye geri dönmeyi düşünüp düşünmediklerini incelemeye yönelik olarak Ekim 2015-Temmuz 2016 sürecinde internet üzerinden bir anket çalışması yürütülmüştür. Ardından Almanya’da yaşayan Türkiye kökenli seçkin kişiler ile söyleşiler gerçekleştirilmiştir.

Bu kapsamda yazının ilk bölümünde, bahse konu olan yüksek nitelikli Türk göçmenlerin analizine beş başlık halinde yer verilmektedir: demografik, çalışan kesim, öğrenim gören kesim, gündelik hayat ve Türkiye ile ilişkiler. İkinci kısmında, seçkin kişiler ile yapılan görüşmelerden alıntılar aktarılmış, son kısımda ise Almanya’ya göç eden bu kesimin Türkiye’ye katkı sağlayabilecekleri ve aynı zamanda Almanya ve Türkiye arasında bilim-teknoloji-sanayi politikaları ekseninde nasıl köprü görevi görebileceklerine dair öneriler paylaşılmıştır.

Yüksek Nitelikli Kavramı Neyi İfade Etmektedir?

Almanya Federal İstatistik Dairesi yüksek nitelikli kişileri "doktorası olan ve olmayan uygulamalı bilimler üniversitesi ya da yüksekokul mezunları" olarak tanımlamıştır⁴. Ayrıca, Almanya İkamet Kanunu’nun on sekiz. maddesi (AufenthG.) ve Nitelikli Eleman ve Akademisyenler için Yerleşim İzninin on dokuzuncu. maddesine göre bu profilin: özel nitelikli bilgiye sahip bilim insanları, önemli fonksiyonda eğitim personeli veya önemli fonksiyonda bilimsel çalışanlar ve kalifiye uzmanlar ve benzer eğitime sahip nitelikli elemanları kapsamı gerekmektedir^{4, 5}. Bu çalışma kapsamında ise yüksek nitelikliler, üniversite öğrenimini tamamlamış, halihazırda kariyer ya da yüksek öğrenimine Almanya’da devam eden Türk göçmenleri ifade etmektedir.

Anket Sonuçları

a. Demografik Bilgiler

Düzenlenen çevrim içi ankete Almanya genelinde toplam iki yüz kırk dokuz kişi katılmış olup bunların %61'i erkek ve %39'u kadındır. Katılımcıların büyük çoğunluğu (%64) lisans öğrenimlerini Türkiye'de tamamlamıştır. Katılımcıların %42'sinin geçici, %35'inin ise kalıcı oturma iznine sahip olduğu ve yaklaşık olarak %17'sinin Alman vatandaşlığına geçtiği tespit edilmiştir.

b. Çalışan Kesime Dair Bilgiler

Ankete katılan iki yüz kırk dokuz kişiden yüz elli dokuz çalışan konumundadır. Bu kişilerin %62'si Almanya ekonomisinin temelini oluşturan mühendislik alanında, %30'u iktisadi ve idari bilimler, temel bilimler ile sosyal bilimler alanında ve geriye kalan %10'luk dilim ise hukuk, tıp, mimarlık, siyasi bilimler ve güzel sanatlar alanında çalıştığını belirtmiştir (Şekil 1).

Bunun yanı sıra, katılımcıların yaklaşık %80'i öğrenim gördükleri alanda çalıştıklarını belirtmişlerdir. Bu yüksek orandan yola çıkarak, Almanya'da yüksek öğrenim ve iş piyasası arasındaki ilişkinin verimli çalıştığı yorumu yapılabilir. Ayrıca çalışanların %70'lik bir kısmı, çalıştıkları işyerinde daimi kadroya sahip iken, %20'lik bir dilim geçici kadroya sahip olduğunu belirtmiştir. Geriye kalan kişiler ise geçici görevli ya da danışman olarak çalışmalarını sürdürmektedir. Bu durumda, Türkiye'den göç eden yüksek nitelikli Türklerin, Almanya'daki çalışma hayatlarında bir nevi çalışma garantisini sağladıkları ve bunun Almanya'ya entegrasyon açısından olumlu katkı yapacağı çıkarımında bulunabilir.

Ayrıca ankete katılan çalışan kesimin yaklaşık yarısının beş yıldan az süredir Almanya'da ikamet etmekte olup, henüz Alman vatandaşlığına geçmediği söylenebilir. %23'lük bir kesim ise on beş yıldan fazla süredir Almanya'da yaşamaktadır ve bu nedenle bu kişilerin büyük bir çoğunluğunun Alman vatandaşlığına geçme imkanı olduğu söylenebilir. Alman vatandaşlığına geçen Türk göçmenlerin, entegrasyon/uyum/katılımı geliştirme anlamında olumlu katkıları olduğu varsayılabilir. Bu sayede yaşadıkları yerlerde seçme ve seçilme

hakkına sahip olabilmekte ve haklarını daha aktif bir şekilde arayabilmekteler. Öte yandan ise, bu kesim Türk vatandaşı olma haklarından mahrum kalacaktır.

Çalışma hayatında en yoğun kullanılan dil Almanca olmakla birlikte, katılımcıların %80'e yakını çalışırken İngilizce kullanabildiklerini belirtmiştir. Bu durumda, Türkiye'den gelen yüksek nitelikliler için Almanya'ya entegre olmada İngilizce'nin kolaylaştırıcı bir etken olduğu ve ayrıca Almanya'nın daha fazla nitelikli beyin gücünü çekmeye ve elde tutmaya çalıştığı yorumu yapılabilir.

Ankete katılan kişilerin yaklaşık %70'lik bir kısmı işinden ve aldıkları maaştan memnun olduğunu, sadece %7'lik bir kesim işinden memnun olmadığını aktarmıştır. Bu pozitif durumun, yüksek nitelikli Türk göçmenlerin iş tercihi yaparken daha bilinçli hareket etmelerinden dolayı kaynaklandığı söylenebilir.

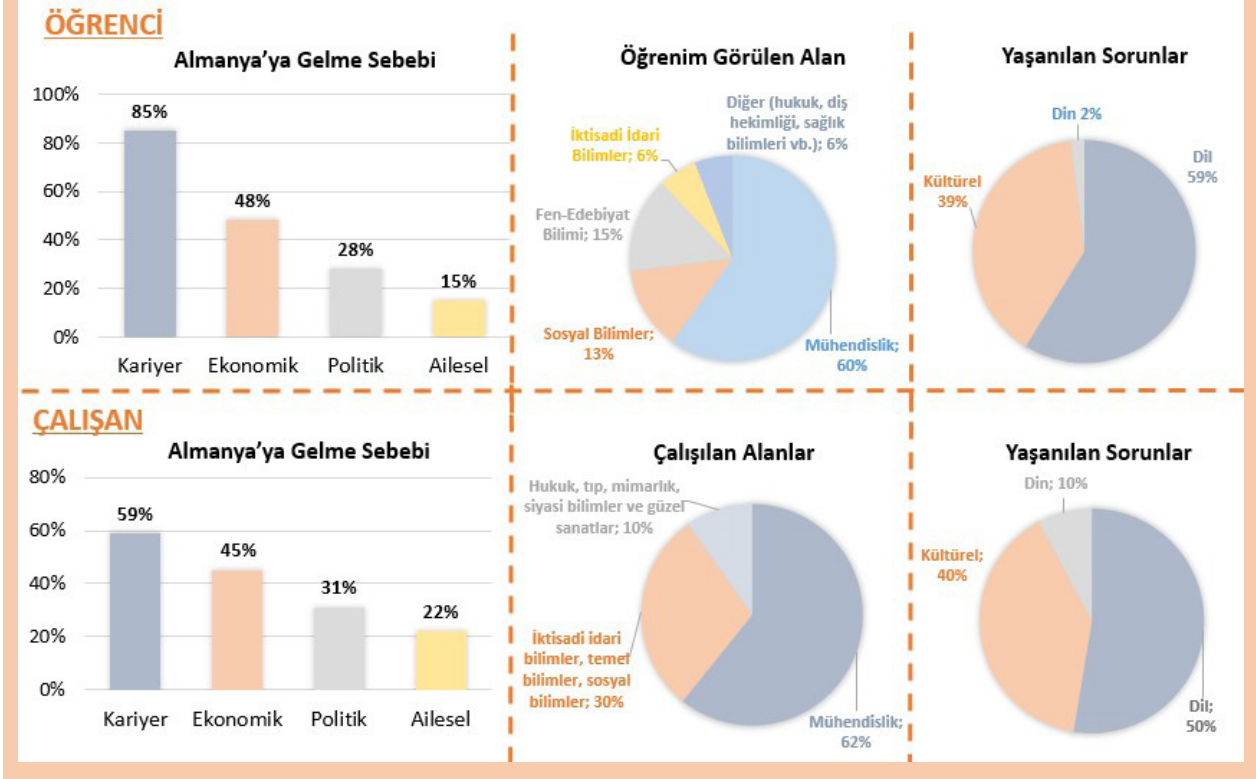
Almanya'ya göç etmiş yüksek nitelikli Türklerin çalışırken en çok dil (Almanca) konusunda sıkıntı yaşadıkları görülmüştür. Bunun yanı sıra kültür ve konaklama ile ilgili sıkıntı yaşayanların da oranı az değildir. Ek olarak sadece %6'lık bir kesim çalışma hayatında din konusunda sorun ile karşılaştığını belirtmiştir. Büyük bir çoğunluk ise çalışma hayatında hiçbir sıkıntı yaşamadığını aktarmıştır (Şekil 1).

Ankete katılanların yarısından fazlası, göç ülkesi olarak Almanya'yı tercih etmelerinin en önemli sebebinin kariyer beklentileri olduğunu belirtmiştir. Benzer şekilde daha iyi ekonomik koşullara sahip olması da Almanya'nın tercih edilmesinde önemli bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunların yanı sıra politik, ailesel ve kişisel sebepler de Almanya'ya gelme nedeni olarak paylaşılmıştır (Şekil 1).

c. Öğrenim Gören Kesime Dair Bilgiler

Anket katılımcılarının %36'sı Almanya'da öğrenim görmektedir. Bu kişiler, öğrenim için Almanya'ya gelmiş olmalarının en önemli sebebinin, çalışan kesimde olduğu gibi kariyer gelişimi olarak belirtmiştir. Diğer gerekçeler: ekonomik, politik ve ailesel nedenler olarak paylaşılmıştır (Şekil 1).

■ Şekil 1 Çalışan ve öğrenim gören kesimin analiz sonuçları



Öğrenim sırasında en sık karşılaşılan sorunun dil ile alakalı olduğu görülmektedir (%59). Bunu konaklama (%45), okul sistemine adaptasyon (%40), kültürel konular (%39) izlemektedir. Katılımcıların %20'si öğrenim sürecinde herhangi bir sıkıntı yaşamadıklarını belirtmişlerdir ve yalnızca %2'si din ile ilgili sorun yaşadığını ifade etmiştir (Şekil 1).

Katılımcılar, Almanya'da öğrencilik sırasında ek gelir ve tecrübe kazanma imkanlarının genişliği (%85), öğrenim sırasında endüstri ile işbirliği olanaklarının çokluğu (68%), uygulamalı ders sayısı (%68), sunum yapma sıklığı (%57) ve staj süresi ve uzunluğu (%53) gibi uygulamaların Türkiye'ye aktarılmasının faydalı olacağını belirtmiştir.

d. Günlük Hayat

Anket sonuçlarına göre, katılımcıların büyük çoğunluğu günlük hayatlarında dil (Almanca) konusunda sıkıntı yaşarken, %26'sı kültürel alışkanlıklar ve %17.5'i ise yemek alışkanlıkları ile ilgili sıkıntı yaşadıklarını belirtmiştir. Buna ek olarak katılımcıların sadece %3.8'i günlük hayatlarında dini konularda sorun yaşadığını belirtmiştir. Bu oranın düşük

olmasındaki en önemli sebep, Alman toplumunun çoğunlukla farklı kültürlere karşı anlayışlı olması ve ayrıca Almanya'da neredeyse her şehirde Müslüman kültürünü yaşamaya imkan tanıyan kurum, kuruluşların bulunması şeklinde yorumlanabilir.

Katılımcıların çoğu (%53), sosyal hayatlarında en çok Türkler ile bir araya geldiğini belirtmiş olup, %30'u Almanlarla, %16'sı ise diğer milletlerden kişilerle bir araya geldiğini aktarmıştır. Buradan yola çıkarak, incelenen profilin Almanya'daki yaşamları esnasında sıkıntı çekmediklerini belirtmelerinin bir sebebinin de günlük hayatlarında kendi kültürlerinden insanlarla daha çok vakit geçirmeleri olduğu söylenebilir.

Katılımcıların %60'ı herhangi bir sivil toplum kuruluşuna (STK) üye değildir. Üye olunan STK'lar ise çoğunlukla müzik ve spor faaliyetleri yürüten dernekler, dini dernekler, yardım kuruluşları, siyasi partilerin dernekleri, diaspora/göçmen kökenli dernekler ve öğrenim görülen ya da çalışılan alanda faaliyet gösteren dernekler olarak belirtilmiştir. Genel olarak uyum/entegrasyon/katılım ile ilgili bir sıkıntı yaşamadığını belirten bu kesimin çoğunluğunun

herhangi bir STK'ya üye olmamasının temel sebebi, bu kuruluşlardan temelde bir beklentilerinin olmaması şeklinde yorumlanabilir.

Anket katılımcılarının Almanya'ya gelirken zorlandıkları konuların; kalacak yer bulma, vize süreci ve öğrenim görecekları okul ya da çalışacakları kurumla anlaşma süreçleri olduğu görülmüştür. Bu bilgiyi doğrulayacak şekilde, katılımcıların %56'sı, Almanya'da yaşama uyum sağlama sürecinde yaşadıkları sorunlarla ilgili başvurabilecekleri bir kurum olmadığını belirtmişlerdir. Bu noktadan yola çıkarak, Türkiye'den Almanya'ya göç eden yüksek nitelikli kişilerin özellikle bürokratik işlemler konusunda destek alabilecekleri yapıların kurulması ya da geliştirilmesi konusunda bir beklenti olduğu söylenebilir, nitekim bu konularda başvurulabilecek tek kurum olan "konsolosluk", aynı zamanda katılımcıların en çok sıkıntı yaşadıklarını belirttikleri kurum olmuştur.

e. Türkiye ile ilişkiler

Anket katılımcılarının neredeyse tamamı, Türkiye'de yaşayan tanıdıklarıyla özellikle kişisel işleri ile ilgili bilgi alışverişinde bulduklarını belirtmiştir. Bunun dışında bilgi alışverişi yapılan konular: Türkiye'deki siyasi durum, Türkiye'deki iş ve yatırım olanakları, profesyonel konular, eğitim ve staj olanakları ve Türkiye dışındaki iş olanaklarıdır.

Katılımcıların Türkiye ile ilgili haberleri günlük olarak takip etme oranının %70 ve Türkiye'deki tanıdıklarıyla her gün haberleşme oranının ise %43 olduğu görülmüştür. Yılda iki veya daha fazla kez Türkiye'de bulunan katılımcıların oranı ise %50'nin üzerindedir. Katılımcıların %74'ü ise çalıştıkları veya öğrenim gördükleri alanlar ile ilgili Türkiye'de düzenlenen etkinliklere katılmadıklarını belirtmiştir. Günlük hayata dair gelişmelerle sürekli ilgilenen bu kesimin, aynı ilgi ve alakasının kendi öğrenim ve iş alanlarını ilgilendiren faaliyetlere katılma konusunda zayıf kalmasının nedenleri sorgulanmalıdır. Katılımcıların büyük çoğunluğu (%41), anketi yanıtladıkları sırada faaliyet gösterdikleri alanın Türkiye'nin sosyo-ekonomik gelişimine katkı sağladığını düşünmediklerini belirtmiştir; fakat %41'lik bir kesim ise işlerinin bu gelişime katkı sağladığını ve %18'lik bir kesim bu konuda kararsız olduklarını belirtmiştir.

Anket çalışmasının en önemli kısmı, göç edenlerin Türkiye'ye geri dönme isteği olarak gösterilebilir. Bu kapsamda, katılımcıların %33'ü net olarak Türkiye'ye dönmeyi düşünmediklerini, %23'ü ise geri dönmeyi düşündüklerini belirtmiştir. Katılımcıların %44'ü ise bu konuda kararsız olduklarını belirtmiştir. Katılımcıların geri dönmelerinde belirleyici olacak en önemli etken, aileleri ile birlikte olma isteği olarak görülmektedir. Bu kararı almalarına etken olan diğer sebepler ise Türkiye'ye fayda sağlama isteği, Almanya'ya uyum/entegrasyon/katılım sağlamadaki güçlükler, Almanya'da uygulanan katı göçmenlik ve kalıcı oturma politikaları, çocuklarını Türkiye'de yetiştirme isteği, sözleşmelerinin sonlanması ve Türkiye'de daha iyi iş olanakları olması olarak sıralanabilir.

Anket katılımcılarının %26'lık bir kısmı, Türkiye'nin bölgesel ve ulusal gelişiminin kendileri için az önemli olduğunu ya da hiç önemli olmadığını belirtmişlerdir. Bu kesimin, Türkiye'ye dönme ihtimallerinin olmadığı ve hatta Türkiye'ye katkı sağlama konusunda da istekli olmadıkları değerlendirilebilir.

Bunun aksine, Türkiye'ye dönmeyi düşünmeseler bile, katılımcıların büyük çoğunluğu için Türkiye'nin bölgesel ve ulusal gelişimi oldukça önemlidir. Bu kapsamda katılımcılar tecrübe ve bilgi birikiminin aktarımı, ortak çalışmalar, kısa süreli eğitimler, öğrencilere destek verme (burs verme vb.) ve diaspora faaliyetleri yoluyla katkıda bulunmak istediklerini belirtmiştir.

Söyleşilerden Alıntılar

Bu bölümde anket sonuçlarını besleyecek şekilde, sosyo-politik anlamda Almanya'da önemli konularda bulunan seçkin Türkler ile yapılan yarı yapılandırılmış söyleşilerden alıntılar alt başlıklar altında sunulmaktadır.

a. Dil (Almanca)

Anket çalışmasına katılan kişilerin büyük bir çoğunluğu çalışma, öğrenim görme ya da günlük hayatlarında dil (Almanca) konusunda sıkıntı yaşadıklarını belirtmiştir. Bu konuda Sosyal Demokrat Parti (SPD) üyesi ve Hafencity Hamburg Ünivesitesi (HCU)'da öğretim görevlisi olan **Dr. Yaşar Aydın**, yüksek nitelikli kesimin Almanca konusunda

sıkıntı yaşamasının çok normal olduğunu, çünkü genelde Almanya'ya gelmeden önce almış oldukları İngilizce öğrenim nedeniyle çoğunlukla İngilizce kullanmayı tercih ettiklerini belirtti.

b. Alman Toplumunda Kabul Görme ve Uyum Sağlama

CDU Hessen eyaleti milletvekili **İsmail Tipi**, Almanya'ya entegrasyon/uyum/katılımın kapısını açmak için göçmenlerin sahip olması gereken 3 anahtar olduğunu belirtti. Bunlar: dil (Almanca), kalifikasyon (bir konuda uzmanlaşma) ve sosyal katılım (derneklerde, itfaiye vb. kuruluşlarda gönüllü çalışma). Bunları gerçekleştiren göçmenlerin Almanya'daki hayata katılım konusunda hiçbir sıkıntı yaşamayacağını söyleyen Tipi, bu sayede her türlü kurum ve kuruluşta (siyasi partiler de dahil) yükselmenin de mümkün olduğunu aktardı.

Türk Mimar ve Mühendisler Birliği Almanya (TMMB) yetkilileri, yüksek mesleki yetkinliğe sahip kişilere etnik kökenlerinden dolayı (genellikle) bir ayırım uygulanmadığını belirtti. Ayrıca yetkililer, mesleğin uyumun temeli olduğunu, meslek sayesinde yaşanılan ülkenin dilinin, toplumunun yaşayış tarzının ve kültürünün anlaşılabilirliğini altını çizdi.

Yeşiller Partisi (Die Grünen) üyesi avukat **Memet Kılıç**, Türkiye'den gelen kalifiye kişilerin Almanya'da doğup büyüyenlerden daha başarılı olduğunu gözlemlediğini ve temelde bunun, bu kişilerin daha yüksek özgüvene sahip olmaları ve somut bir hedef ile Almanya'ya gelmiş olmalarından kaynaklandığını belirtti.

Ek olarak, Alman Türk Forumu (Deutsch Türkisches Forum / DTF) Genel Müdürü **Kerim Arpad**, yüksek nitelikli Türk göçmenlerin Almanya'ya uyum/entegrasyon/katılımının zor olmayacağını; çünkü bu kişilerin uyumu kolaylaştıran; maddi imkanlar, iş sahibi olma ve dil bilme (İngilizce) konularında iyi durumda olduklarını aktardı.

Almanya Sosyal Demokrat Partisi (Sozialdemokratische Partei Deutschlands / SPD) milletvekili **Turgut Yüksel** ise, okullarda sınıfların %60'ını yabancı uyruklu öğrencilerin oluşturduğu Almanya'nın büyük kentlerinde yalnız uyum sorunundan bahsedilemeyeceğini belirtti. Bu

noktada Yüksel, şu soruyla karşı karşıya kalınacağını vurguladı: "Kim kime entegre olacak?".

Buna ek olarak göç ve entegrasyon/uyum/katılım konusunda önemli çalışmaları bulunan, ayrıca "DonQuichotte" yarışması⁶ ve "Hans ile Hasan" kitabının⁷ mimarı karikatürist **Erdoğan Karayel**, on dört yıldır Almanya'da yaşadığı süre boyunca Alman toplumunun kültürünün, dilinin, zevklerinin bir nevi göçmenlere dayatıldığını ve asimilasyon politikası izlendiğini aktardı. Karayel, gerçekten bir entegrasyondan bahsedilmek isteniyorsa, bunun Almanlar'ın da Türkçe öğrenebildikleri bir ortamda mümkün olabileceğini belirtti.

Bunlara ek olarak, Türkiye ve Uyum Araştırmaları Merkezi Vakfı (Stiftung Zentrum für Türkei Studien und Integrationsforschung / ZFTI) yetkilisi **Caner Aver**, Almanya'daki kurumlarda üst seviyelere ilerledikçe göçmen oranının azaldığını söyledi. Kurumlardaki hiyerarşide üst seviyelerde eski yerleşmiş Alman toplumu ile bir kaynak mücadelesine girildiğini aktaran Aver, Almanya'da aşırı sağ görüşü temsil eden Almanya için Alternatif (Alternative für Deutschland / AFD) partisinin yükselişe geçmesinin nedenlerinden birisinin de bu "kaynak paylaşımı mücadelesi" olduğunu ifade etti.

Hristiyan Demokrat Birliği (Christlich Demokratische Union Deutschlands / CDU) milletvekili **Serap Güler**, aynı özgeçmişe sahip olmalarına rağmen kişilerin Türk isimli olmaları nedeniyle iş görüşmelerinden red aldığı tespit edildiğini paylaştı. Bunu destekleyecek şekilde, 2013 yılında Dortmund Üniversitesi desteği ile yapılan [4], yüksek nitelikli profile ait öz geçmişlerin (CV) hem Türk hem de Alman adı ile yüzlerce şirkete gönderildiği bir çalışmaya göre Alman ismine sahip olan CV'lere 14% oranında daha fazla geri dönüş yapıldı. Almanya'da yüksek nitelikli göçmenlerin daha ziyade Hindistan, İsrail ya da diğer Avrupa ülkelerinden (İspanya, İtalya, vb.) geldiğini aktaran Güler, bu konuda Türkiye'nin çok göz önünde olmadığını, bunun da temel olarak Türklerin Almanya'daki kötü imajından kaynaklandığını belirtti.

Türklerin Almanya'da istedikleri faaliyetleri daha rahat bir şekilde yürütebilmeleri ve bahsi geçen uyum/entegrasyon/katılım konusundaki sorunların daha kolayca aşılabilmesi için Alman siyasetinde

daha fazla yer almaları gerektiğini aktaran Avrupalı Türk Genç İşadamları Derneği (ATGIAD) yetkilisi **Hakan Çalışkan**, Almanya’da 3 milyonun üzerinde bir kitleye hitap edilecekse, temsilcilik vasfından ziyade fikirleri etkileyebilecek oranda kişi ile Alman parlamentosunda yer alınması gerektiğini vurguladı; fakat bunun tam aksine, bugün Türkiye kökenlilerin sadece %20’ye yakını Alman pasaportuna sahip. Bu konuda, Türkiye ve Uyum Araştırmaları Merkezi Vakfı (Almanya) ile Bayburt Üniversitesi (Türkiye) ortaklığında yürütülen bir çalışmada, Alman vatandaşlığına geçme sayısını artırmak amacıyla yapılan reformlara rağmen yıllık vatandaşlığa geçiş oranında gerileme olduğu görülmekte⁴. Bu noktadan hareketle, Alman vatandaşı olmayarak seçme seçilme hakkından yoksun kalan Türkler’in, uyum/entegrasyon/katılımı geliştirmekte eksik kaldıkları söylenebilir; fakat vatandaşlığa geçmemekteki en büyük etkenin, Alman pasaportunu alınca Türk pasaportundan vazgeçme mecburiyeti olduğu da unutulmamalıdır. Bu durumun asıl sorumlusu (düşünülenin aksine) Türkiye’de uygulanan kanunlardır. Birçok ülkenin uygulamakta olduğu gibi Türkiye de isterse Alman vatandaşlığına başvuran vatandaşlarını Türk vatandaşlığından çıkartmayarak, bu kişilerin çift vatandaşlığa sahip olmasını sağlayabilir.

c. Yüksek Nitelikli Türk Göçmenlere Dair Almanya’nın İzlediği Politikalar

Almanya’da İngilizce öğrenim veren program sayısının artmasıyla, Türkiye’den göç edenlerin sayısının da arttığını söyleyen SPD üyesi **Türkan Karakurt**, uluslararası rekabet nedeniyle Almanya’nın yurtdışından öğrenci çekmeye devam ettiğini ve ayrıca kalifiye eleman eksikliği nedeniyle Almanya’da öğrenim görmüş kişilere bir sene iş arama imkanı sağlandığını belirtti.

Ayrıca, HBT Dergisi yazarı Müfit Aksoy’un aktardığı bilgiye göre “Almanya’nın ünlü Alexander-von-Humbolt Vakfı, yaşamı tehlike altında olan kırk altı yabancı bilim insanını Almanya’daki araştırma enstitülerine davet etti. Bunların arasında Türkiye, 21 bilim insanı ile birinci sırada yer alıyor!”⁸.

Bunların aksine, Frankfurt Türk Film Festivali (Frankfurt Türkische Film Festival) başkanı **Hüseyin Sıtkı**, Almanya’nın (yüksek nitelikli) Türk göçmenlere yönelik politikasını şu şekilde değerlendirdi: “Ben yurt dışında yaşıyorsam, kendimi o

ülkeye ait hissetmeliyim. O sistemin bana güvenmesi ve sırtını dayaması gerekir. Bu duygu Almanya’da verilemediği için genel olarak Türkler kendilerini dışlanmış hissediyorlar. Örneğin; İngiltere’ye gidiyorsunuz, orada biraz daha farklı; çünkü orası klasik bir göçmen ülkesi. Almanya’da hala buna alışılmadı. Siyasi terminolojide göçmen ifadesi kullanılıyor ama yasal olarak göçmen ülkesi olduklarını kabul etmediler. Bu konudaki sıkıntı, yüksek nitelikli Türk göçmenlerde de görülüyor.”

İsmail Tipi (CDU) ise, Almanya’nın gelecekte üç büyük sorunu olduğunu ve bunları çözmek için yüksek nitelikli göçmenlerin Almanya’ya entegrasyonu/uyumu/katılımına ciddi önem verilmesi gerektiğini aktardı. Tipi bu üç sorunu şu şekilde tanımladı: Almanya toplumu yaşlanıyor, Alman nüfusu azalıyor ve yabancı oranı artıyor (yani Almanya renkleniyor).

Bunlara ek olarak, çifte vatandaşlık konusu her ne kadar Türkiye’nin sorumluluğunda olsa da, uyum/entegrasyon/katılımı geliştirme konusunda Almanya’nın eli kolu bağlı değildir. Bugün on beş Avrupa Birliği ülkesinde uygulanmakta olduğu gibi Almanya da ülkesinde yaşayan göçmenlere yerel düzeyde seçme seçilme hakkı verebilir⁹.

d. Türkiye’nin Diaspora Politikası

Almanya’nın politikalarının yanı sıra Türkiye’de uygulanmaya çalışılan politikalara baktığımızda yetkililerin pek umutlu olmadıkları gözlemleniyor. Almanya Türk Toplumu (Türkische Gemeinde in Deutschland / TGD) genel başkanı **Gökay Sofuoğlu**, küreselleşen dünyada bütün ülkeler kendi iş gücünü daha iyi değerlendirmeye çabalarken, Türkiye’nin bu konuda fazla bir girişimi olmadığını paylaştı. Almanya’daki Fraunhofer ve Max Planck kuruluşlarına benzer olması hedeflenen “Yunus Emre Enstitüsü”nün daha yeni çalışmaya başladığını aktaran Sofuoğlu, bu yapıların geri planında yine siyasi lobileştirme olduğunu ve Almanya’dakilerin aksine bir devlet politikası olarak değil bir parti politikası olarak desteklenmeleri nedeniyle uzun vadeli olamayacaklarını vurguladı.

Hessen Türk Toplumu (Türkische Gemeinde Hessen/TG-Hessen) yetkililerinden **Tayfun Çilingir**, 1990’ların sonunda (Bülent Ecevit’in Başbakanlığı döneminde) Yurt Dışında Yaşayan Vatandaşlar Danışma Kurulu oluşturulduğunu ve bunun için birçok



ülkeden temsilciler seçildiğini belirtti. Kendisinin de Türk vatandaşlarının seçme-seçilme komisyonunda eş başkan olduğunu fakat sonradan bu danışma kurulunun Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı'na¹⁰ dönüştürüldüğünü ve her fikri bünyesinde barındıran "katılımcı" niteliğini kaybettiğini aktardı. Ayrıca Çilingir, yüksek nitelikli Türk göçmenlerin Türkiye'ye katkı yapma konusunda istekli olabilmesi için önce Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin onlara sahip çıkması gerektiğini belirtti. Almanya'da yaşayan Türklere daha ziyade oy ya da ticaret potansiyeli odaklı bakıldığını vurgulayan Çilingir, yüksek nitelikli Türk göçmenlerin Türkiye'ye daha fazla katkı sağlaması konusunda uygun sosyal ve çalışma ortamlarının yaratılması gerektiğini de vurguladı.

Benzer şekilde **Erdoğan Karayel**, Almanya'daki başkonsoloslukların kültürel ve sanatsal faaliyetlere fazla destek olmadıklarını, daha çok siyasi çalışmalar yaptıklarını ve adeta bir siyasi partinin temsilcileri gibi davrandıklarını belirterek sitem etti.

Yüksek nitelikli Türk göçmenlerin ülkelerinden kaçmaması, gidip daha sonra geri dönmesi ya da uzaktan da olsa Türkiye ile iletişimde kalıp fayda sağlaması için Türkiye'nin ciddi anlamda yatırım yaparak ülkeyi cazip hale getirmesi gerektiğini paylaşan CDU üyesi **Olcayto Dingersu** ise, bunun sadece iş bulma anlamında değil, adalet, eğitim, şehirleşme vb. her türlü "insan hakkı" alanında yapılacak geliştirmelerle sağlanabileceğini aktardı.

Stuttgart Başkonsolosluğu Ticaret Ateşesi **Mehmet Çakıroğlu** ise, devletin politika geliştirebilmesi için önce doğru rakamları bilmesi gerektiğini be-

lirtti. Almanya'ya öğrenim görmek için gelenlerin sayısının bir şekilde öğrenilebileceğini ama çalışmaya gelenleri bilmenin neredeyse imkansız olduğunu aktaran Çakıroğlu, Stuttgart'ta T.C. Vatandaşları olmayanlar dahil toplamda kaç Türk olduğunu tam olarak bilinmediğini söyledi. Benzer şekilde Almanya'da yerleşik olan Türklere ait yatırımların toplamının da tam olarak bilinmediğini aktardı.

Bunlara ek olarak, Türk Alman Ticaret Köprüsü (DeutschTürkischer Wirtschaftsdialog / DTW) başkanı ve Türk-Alman Üniversitesi¹¹ Vakfı Yönetim Kurulu üyesi **Tarkan Şöhret**, Türkiye'nin ekonomik anlamda en fazla iş birliği yaptığı ülkelerden birinin Almanya olmasına rağmen, Türkiye'de Almanca öğrenim yapılmamasının anlaşılabilir olduğunu belirtti.

Bunların aksine **İsmail Tipi** (CDU), Wiesbaden'de Türk konsolosunun desteği ile 2017 yılı başında bir eğitim fuarı düzenlendiğini, bu sayede Almanya'daki Türk akademisyenlerin bir araya getirilip bir güç odağı olarak hem Türk-Alman ilişkilerinin güçlendirilmesinin hem de gençlerin doğru alanlara yönlendirilmesinin amaçlandığını belirtti. Bu çalışmanın bir ilk olduğunu aktaran Tipi, ayrıca Hessen eyaletinde akademisyenlerden oluşan Türk göçmenlere yönelik bir koçluk sisteminin de geliştirmeye çalışıldığını paylaştı.

Mehmet Kılıç'ın (Die Grünen) konuya yaklaşımı ise farklı: "Türkiye'deki hükümet, entelektüel seçmenin Almanya'da az sayıda olduğunu zaten iyi biliyor. Dolayısı ile entelektüellerin ülkeyi terk etmesi ve bir daha geri dönmemesi, belki de mevcut hükümetin daha çok işine geliyor."



e. Yüksek Nitelikli Türk Göçmenlerin Türkiye'ye Olası Katkıları

TMMB Almanya kurucu üyeleri, birliğin kurulduğu ilk yıllarda çıkartılan “İletişim” adlı dergi sayesinde Almanya’daki mühendislik ve mimarlık alanındaki gelişmeler konusunda Türkiye’nin ilgili kişi ve kurumlarını haberdar etmeye çalıştıklarını ve önümüzdeki süreçte bu faaliyeti tekrar başlatacaklarını aktardı.

Bosch Şirketi üst düzey yöneticisi **Mehmet Karakaş** ise, Almanya’nın başarılı olmasının sırrı olan “önce bir konuda uzmanlaşma, o konuda en iyi olabilmek için Ar-Ge çalışmalarına odaklanma ve teşvikleri de kullanarak bilgi ve ticari birikimi derinleştirme” yaklaşımını yüksek nitelikli Türk göçmenlerin Türkiye’ye taşıyabileceklerini belirtti.

Kerim Arpad (DTF), Almanya’da yaşayan Türk toplumu olarak Türkiye’deki sivil toplumu yurt dışından etkileyebiliyor olmamızın önemini vurguladı. Bunun sadece siyasal partiler anlamında değil, partner şehirler, dernekler, üniversiteler arasında kurulacak iş birlikleri şeklinde de sağlanabileceğini belirtti.

Benzer şekilde **Memet Kılıç** (Die Grünen), gelecekte Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin kalkınmasının yurt dışındaki yüksek nitelikli vatandaşların desteğiyle olacağını aktardı. Kılıç, herhangi bir politik çelişki ve çalkantının içinde kalmadan bilimsel ve yetkinleşme çalışmalarının ancak yurt dışında ve yurt dışı ile birlikte yürütülebildiğine dikkat çekti.

f) Türkiye-Almanya İlişkileri

Dr. Yaşar Aydın (SPD), eğer Almanya ile Türkiye arasındaki ilişkiler yüksek nitelikli Türk göçmenler yardımı ile geliştirilmek isteniyorsa, bilim ile siyasetin kesinlikle ayrı tutulması gerektiğinin altını çizdi. Örneğin; Almanya’nın köklü kuruluşu Goethe Enstitüleri’nde hangi parti iktidarda olursa olsun her görüşten insana rastlandığını; çünkü Alman bilim merkezleri için “katılımcılık” kavramının çok önemli olduğunu belirtti; fakat ne yazık ki Türkiye’deki durum bunun tam tersi yönde seyretmektedir. Bu konuda iki örnek verilebilir: TÜBİTAK ve Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA). Her iki kurum da bilimsel, idari ve mali özerkliğe sahip bir yapı olarak kurgulanmış olmalarına rağmen son 10 sene içinde yönetim seviyesinde yaşanan adil olmayan değişiklikler, özerk yapının değişmesi ve bilim odaklı politikalardan vazgeçilmesi gibi nedenler dolayısı ile kuruluş özelliklerini taşımayan yapılar haline dönüşmüştür^{12 13}.

Yüksek nitelikli Türk göçmen konusunun, iki ülke arasındaki ekonomik ilişkilerin gelişmesi kapsamında daha çok gündeme gelebileceğini aktaran **Caner Aver** (ZfTI), bunun en önemli sebebinin yüksek nitelikli Türk göçmenlerin daha az dogmatik yapıda olmaları ve çift kimlikle yaşamaya daha pozitif yaklaşımları olduğunu belirtti. Bunun teşvik edilmeye çalışıldığını fakat hükümet politikaları için içine girdiğinde kurumların ister istemez bundan olumsuz etkilendiğini paylaşan Aver, bu nedenle uyum/entegrasyon/katılım çalışmalarının tamamen bağımsız STK’lar üzerinden yürütülmesi gerektiğini vurguladı.



Kerim Arpad (DTF)



Dr. Yaşar Aydın (HCU)



Caner Aver (ZfTi)



Hakan Çalışkan, Birol Demirkan (ATGIAD)



Serap Güler (CDU)



TMMB Almanya Yönetim Kurulu

TMMB yetkilileri, mühendislik ve bilimsel yaklaşımın “milliyetçi” olmadığını, bu nedenle yüksek nitelikli Türk göçmenlerin Almanya ve Türkiye arasındaki ilişkilerin geliştirilmesine büyük katkı sağlayabileceğini belirtti. Günümüzde bu faaliyetlerin daha ziyade bireysel girişimlerle gerçekleştirildiğini belirten yetkililer, uzun vadede fayda getirmesi için STK’ların birlikte çalışabileceği bir model olması gerektiğinin altını çizdiler.

Bunların aksine **Tarkan Şöhret** (DTW), özellikle 15 Temmuz darbe girişimi sonrasında Türkiye’de yaşanan gelişmeler nedeniyle, Almanya ile Türkiye arasında staj ve kariyer yapma anlamında önemli bir köprü görevi gören Karriere24 platformunun¹⁴ süreçlerinde sıkıntı yaşayabildiklerini aktardı.

Almanya ve Türkiye arasındaki ilişkilerin yüksek nitelikli Türk göçmenler yardımıyla geliştirilebilmesi için, iki ülkenin ortak değerler konusunda anlaşması gerektiğini belirten **Gökay Sofuoğlu** (TGD) ise, bunun istendiğinden emin olmadığını iki soru ile aktardı: “Almanya gerçekten Türkiye’nin kalkınmasını istiyor mu? Diğer taraftan Türkiye gerçekten AB standartlarında insan haklarına saygılı bir ülke olmak istiyor mu?”

Konrad Adanauer Vakfı tarafından 2011 yılında Ankara’da düzenlenen “Almanya’ya Türk Göçünün 50. Yılında Türk-Alman İlişkilerinin Dünü, Bugünü ve Geleceği” isimli etkinlikte konuşan Karl Georg Wellman (CDU) ise, Türkiye Almanya arasındaki ilişkilere en gerçekçi yaklaşan kişi olmuştu¹⁵. Nabucco boru hattının Türkiye’nin üzerinden geçmesi ile Tür-

kiye’nin önemli bir enerji merkezi olacağına değinen Wellman, bundan dolayı Türkiye’yle yakın işbirliği içerisinde olmanın çıkarları doğrultusunda olduğunu vurgulamıştı; fakat bunun tam aksine, 16 Nisan 2017 tarihinde Türkiye’de gerçekleştirilen anayasa değişikliği referandumu sürecinde Almanya’nın ülkede yaşayan Türk göçmenleri kucaklamaktan ve iki ülke ilişkilerini korumaktan ziyade, Türkler’in milliyetçi duygularını kışkırtabilecek tavır sergilediği görüldü. Bu konuda DTF kurucularından gazeteci, yazar **Ahmet Arpad**, bugün Almanya’da yaşayan, Almanya’daki sosyal, demokratik haklardan faydalanan ama Türkiye’deki referandum sürecinde “Evet” oyu veren yaklaşık dört yüz bin Türk göçmenin, aslında elli beş yıldır süre gelen uyum/entegrasyon/katılım çabasının başarısızlığının kanıtlandığını aktardı. Buradan yola çıkarak Arpad, uzun vadede bu olumsuz gidişatın ancak okuma, araştırma ve sorgulama kültürü daha gelişmiş olan “yüksek nitelikli Türk göçmenler” sayesinde durdulabileceğini ve iki ülke arasındaki ilişkilerin olumlu yönde seyretmesini sağlayabileceğini paylaştı.

Sonuç

Anket sonuçlarından elde edilen veriler ışığında, yüksek nitelikli Türk göçmenler ile ilgili aşağıdaki değerlendirmeleri yapmak mümkün olacaktır:

- Yaklaşık yarısının kalıcı oturumu, çalışma izni ve Alman vatandaşlığı var.
- Büyük çoğunluğu, Almanya’daki yaşama adapte olmakta ciddi sorunlar yaşamıyor. En önemli

Deutsch-Türkische Freundschaft



sorunlar; dil, konaklama, vize süreci ve bazen de kültürel odaklı sıkıntılar.

- Öğrenim görenlerin yarısı ve çalışanların büyük bir çoğunluğu uzmanlıklarını İngilizce devam ettirebiliyor.
- Çok büyük bir kısmı çalıştıkları kurumdan ve maaşlarından memnun.
- Çoğunluğu, yardım alabileceği bir Türk kurumu olduğunu düşünmüyor.
- Çok büyük bir kısmı STK'lara üye değil. Üye olanlar da genelde çalıştıkları ya da öğrenim gördükleri bir kurumla ilişki içerisinde. Sosyal ya da siyasi oluşumlara değil.
- Çok büyük bir kısmı Türkiye ile ilgili haberleri düzenli olarak takip ediyor ve yakınları ile düzenli olarak irtibat kuruyor.
- Çoğunluğu, Türkiye'deki siyasi ortam ve iş yapış kültüründeki olumsuzluklar nedeniyle, Türkiye'ye geri dönmeyi düşünmüyor.
- Buna rağmen büyük bir kısmı için Türkiye'nin sosyo-politik gelişimi çok önemli.
- Yine geri dönmek istemeyenlerin çoğu, bir şekilde Türkiye'ye katkı sağlamak istiyor.

Anket sonuçlarını destekleyecek şekilde uyum/entegrasyon/katılım konusunda çeşitli faaliyetler yürüten seçkin kişilerle yapılan söyleşiler ile, yüksek nitelikli göçmen Türklerin Almanya-Türkiye ilişkilerinin geliştirilmesinde büyük bir role sahip olduğu, bu kişilerin Türkiye'nin sosyal ve ekonomik gelişimine büyük katkılar sağlayabileceği fakat Türkiye'deki politik sıkıntılar nedeniyle bu imkanların önünün tıkandığı ortaya konuluyor. Bu noktada iki önemli çıkarım yapılabileceği değerlendirilmektedir:

- Yüksek nitelikli Türk göçmenlere dair istatistik veriler bulunmamaktadır. Bu veriler, STK'lar tarafından tutulmalı, Türk ve Alman uygulayıcılar ile paylaşılmalıdır.
- Göçmenlerin Almaya'ya uyum/entegrasyon/katılımı için dil, mesleki kalifikasyon ve fahri faaliyetlere katılım çok önemlidir. Yüksek nitelikli Türk göçmenler, bu istekleri daha rahat karşıladıkları için iki ülke ilişkilerinin gelişiminde rol model olabilirler.

Bu veriler ışığında, Türkiye'de bilim, teknoloji ve sanayi alanında yapılacak yatırımların, yüksek ni-

telikli Türk göçmenlerin Türkiye'ye geri dönmeleri ya da Almanya'da kalsalar bile Türkiye'deki kurum/kuruluşlar ile daha yoğun iş birlikleri gerçekleştirecekleri konusunda olumlu katkı yapacağı görülmektedir. Bu kapsamda, öncelikle mevcut kabiliyetlerin (beyin gücünün) farkına varılması amacıyla bir veri havuzu oluşturulması ve bunun tamamen iki ülkenin politik konjektüründen bağımsız kalacak şekilde yürütülmesi sağlanmalıdır. Örneğin Almanya'da yaşayan Orta Doğu Teknik Üniversitesi (ODTÜ) ve İstanbul Teknik Üniversitesi (İTÜ) mezunlarının kendi içlerine birer iletişim platformu bulunmakta ve bu platform bir nevi mezunlar arası bir veri tabanını işlevi görmektedir.

Mevcut kabiliyetlerin ve iki ülkenin ihtiyaçlarının net bir şekilde belirlenmesi ile iki ülke arasında köprü niteliği görececek çeşitli bilimsel ve teknolojik faaliyetler gerçekleştirilebilecektir. Bunlar söze konu olan devletlerin finanse edeceği projeler olmanın yanı sıra, uluslararası şirketlerin (örn: Bosch, Mercedes vb.) büyük çaplı yatırımları ya da enstitüler ve üniversiteler (örn.: Fraunhofer, Max Planck Enstitüsü vb.) arası büyük çaplı projeler şeklinde düşünülmelidir. Bu gibi benzer çalışmalar geçen senelerde hayata geçirilmiştir (örn.: Türk-Alman Araştırma, Eğitim ve İnovasyon Yılı 2014¹⁶, Türk-Alman Üniversitesi¹¹); fakat bu kurum ve faaliyetlerin hangi yöne doğru evrileceği ve sürdürülebilir olup olmayacakları henüz muallaktır.

Umudu tekrar yeşertecek politikalara yönelmek gerekirken ve burada en büyük görev, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ni yöneten siyasal iktidara düşmektedir. Çünkü Türkiye'nin gelişmesini sağlamak, ancak ona bağlılık hisseden yurt içinde ve dışındaki vatandaşlarıyla mümkün olabilir. Bunun için de yurt dışında yaşayan ve yaşadıkları ülkelerin politikalarını etkileme gücüne sahip binlerce yüksek nitelikli Türk göçmene sahip çıkmanın ve onların edindikleri bilgi birikimi ve tecrübeyi paylaşabilecekleri "güvene dayalı" ortamlar yaratmanın, Türkiye için sadece önemli değil, artık bir "zorunluluk" haline geldiği ortadadır.

Teşekkür

Bu çalışmanın planlanma ve yürütme sürecinde bizlerden desteğini esirgemeyen Reyhan Oksay

(Herkesine Bilim Teknoloji Dergisi), Ahmet Arpad, Necdet Niflioğlu (Daimler Türk Treff), Fatih Ekinci (Mannheim Uyum Meclisi), Gürsel Köksal (serbest gazeteci), Erhan Kürkçü (bankacı), Ekin Altan (Stuttgart Üniversitesi), Bayram Ali Eşiyok (Türkiye Kalkınma Bankası) ve karikatürleri ile çalışmalarımızı renklendiren Erdoğan Karayel'e teşekkürlerimizi sunarız.

Kaynakça

- 1 <http://www.dw.com/tr/iki-milyon-nitelikli-g%C3%B6%C3%A7men-ihitiya%C3%A7-var/a-15076239>
- 2 https://www.bamf.de/DE/Infothek/FragenAntworten/BlaueKarteEU/_function/faq-table.html
- 3 Herkesine Bilim ve Teknoloji Dergisi (2016), Sayı 31, Syf 7
- 4 Aver, C., Durmaz, A., (2016). Almanya'da Yaşayan Yüksek Nitelikli Türkiye Kökenlilerin Mesleki Durumu ve Göç Eğilimleri, ZFTI
- 5 https://www.gesetze-im-internet.de/aufenth_g_2004/_18a.html
- 6 http://www.donquichotte.org/component/option,-com_frontpage/Itemid,1/lang,en/
- 7 <http://www.yeniposta.de/hans-ile-hasan-ne-zaman-butunlesecekler.html>
- 8 Herkesine Bilim ve Teknoloji Dergisi (2016), Sayı 39, Syf 9
- 9 <http://www.bpb.de/gesellschaft/migration/kurzdosiers/184447/aktuelle-entwicklungen>
- 10 <https://www.ytb.gov.tr/>
- 11 <http://www.tau.edu.tr/>
- 12 <https://tr.wikipedia.org/wiki/T%C3%9CB%C4%B0TAK>
- 13 https://tr.wikipedia.org/wiki/T%C3%BCrkiye_Bilimler_Akademisi
- 14 <https://www.karriere24.jetzt/>
- 15 Almanya'ya Türk Göçünün 50. Yılında Türk – Alman İlişkilerinin Dünü, Bugünü ve Geleceği (2011). Konrad-Adanauer-Stiftung
- 16 http://www.german-turkish-scienceyear.com/homepage/?no_cache=1